

Ljudmila Plesničar-Gec

Emona, vojaški tabor?

Materialni viri

Z analizo vseh zgodovinskih in epigrafskih virov, ki so na razpolago za vrednotenje tako pomembnega vprašanja, kot je nastajanje Emone, je prav gotovo potrebno upoštevati tudi vse do sedaj razpoložljive materialne vire, ki v našem primeru niso zanemarljivi.

Za primerjavo moramo upoštevati prispevek B. Sarie, njegovo videnje in gradivo o obstoju vojaškega tabora ter ga primerjati z najnovejšimi dognanji.¹

a. Eden glavnih Sarievih adutov za obstoj vojaškega tabora je nagrobnik Junijskega tabora, za katerega pa je že Šašel menil, da ni mogel imeti nobene veze z vojaškim taborom,² in grobni spomeniki vojakov XV legije Apollinaris.³

b. Obseg emonskega areala, ki ga primerja s tabori iz 1. stoletja, predvsem z Vindobono, so po njegovem mnenju prepričljiv dokaz, da je bila Emona najprej vojaški tabor.

c. Obstoječe emonsko obzidje naj bi bila poznoantična utrdba. Obhodni nivo okoli zunanjega dela obzidja (berma) pa naj bi bil dokaz več, da gre za poznoantično utrdbeno tehniko.⁴ Istemu namenu naj bi služil notranji nasip na obzidje, ki naj bi nastal iz starih taborskih okopov.⁵ B. Saria se opira tudi na vogalne okrogle stolpe, ki naj bi bili izključno poznoantičnega izvora, čeprav priznava, da so za Emono značilni oboji. Ne izključuje pa možnosti, da je bilo obzidje starejše (imenuje ga prvotno) in da je v teku stoletij razpadlo, tako da se leta 238, ob pohodu Maximina Traxa, Emončani za njim niso mogli več braniti.

d. Emona naj ne bi bila ustanovljena leta 34 pr.Kr. – za časa Oktavijana – temveč šele okoli leta 15 ob premestitvi legije v Carnuntum. Kolonija pa postane šele pod Tiberijem (14–37).⁶

Naselbinske plasti Emone, odkopane po letu 1961, prerezi severnih utrdb ter številni grobovi⁷ pa dokazujejo naslednje:

Naselbinske plasti, predvsem plasti na forumskem prostoru, z materialom dokazujejo, da je bila Emona naseljena že v obdobju pred Avgustovo smrtjo, vsekakor pa pred letom 14–15 n.št., ko naj bi bilo dograjeno obrambno obzidje Emone. To so predvsem plasti na še nepozidanem osrednjem delu mesta, ob sečišču Carda in Decumana, na prostoru, kjer pozneje zgradijo civilno baziliko (Forum, 1. gradbena faza).⁸ Na tem prostoru je zanimiva

¹ Saria 1938, 245–255. Saria 1939, 119–121. Saria 1941, 55–57.

² AIJ 137. Šašel 1985, 467–477, (Opera selecta 308). Šašel Kos 1997, 183–185.

³ V Emoni sta ugotovljena dva napisa aktivnih vojakov XV legije Apollinaris : AIJ 151 in CIL V 10769, od katerih je eden sporen. Šašel 1985, 447–555. Šašel Kos 1995, 227–244.

⁴ Saria 1941, 56.

⁵ Saria 1941, 56, opomba 10.

⁶ Saria 1939, 121.

⁷ Petru 1972 in Plesničar 1972.

⁸ Na tem prostoru je značilna kulturna plast nad prvo hodno površino s številnimi predmeti, ki pa so vsi civilnega značaja. Tako značilna prva hodna površina je prisotna na celem območju Emone. Zasledimo jo tudi na poseljenih delih zunaj mesta.

množina novcev in njihova časovna opredelitev.⁹ Med njimi izstopajo trije noriški mali srebrniki in 10 republikanskih novcev. Noriški srebrniki so bili v obtoku skupaj z rimskim denarjem vsaj še v tiberijskem času, zato jih ne moremo časovno z gotovostjo opredeliti samo v avgustejsko obdobje. Prav tako ne republikanske novce, saj so v obtoku še celo prvo stoletje. Zato P. Kos na podlagi vsega novčnega gradiva s foruma ugotavlja, da je mogoče govoriti o stalni poselitvi obravnavanega prostora šele od poznoavgustejskega obdobja naprej, najverjetneje šele v zadnjem desetletju Avgustove vladave.

V ta časovni okvir se vključujejo tudi nekateri drugi drobni predmeti s forumskega prostora: poznoavgustejska keramika tankih sten,¹⁰ poznoavgustejska terra sigillata (Ha 8)¹¹ in prav tako poznoavgustejske amfore.¹² Velika večina predmetov s foruma je povsem civilnega značaja. Mnogo je uvoženega, predvsem keramike in stekla, kar dokazuje tesno povezanost z italjskim prostorom, predvsem pa močan kulturni vpliv novih naseljencev.¹³

Z Gradišča (stari toponim, ki je še sedaj v rabi za območje sečišča karda z dekumanom Slovenske ceste in Rimske ceste), z območja foruma, je brez okoliščin o najdbi znana odlično ohranjena bronasta fibula z živalsko glavo na loku ter s trojno profiliranim gumbom, račko in antropomorfno glavicno na nogi.¹⁴ Na peresovino je s posebno ploščico pripeta verižica iz bronaste žice. V. Šribar postavlja fibulo vzporedno s fibulami tipa Almgren 68,¹⁵ za katere pa smatra J. Garbsch, da se pojavljajo na Magdalenski gori že z Avgustom in so v rabi še za časa Klavdija (Garbsch 1965). V monografiji o fibulah z živalsko glavo na loku J. Werner ne navaja fibul tega tipa iz Emone. S temi fibulami je Werner dokumentiral trgovske vezi, ki naj bi povezovale Akvilejo z njenim severnim in severovzhodnim zaledjem v času od Avgusta do Klavdija (Werner 1954, 151). To možnost upošteva tudi S. Gabrovec, ko obravnava dve fibuli z grizočo glavo na loku iz grobov v Volarjih (Gabrovec 1960–1961, 17). Vse to potrjuje domnevo, da bi fibula z Gradišča lahko spadala še v čas Avgustove vladave.

Zanimiv je tudi odlomek prazgodovinske fibule tipa Certosa iz srednjih plasti, prav tako s foruma, ki se je kdo ve kako pomešal s predmeti mnogo mlajše datacije. Čeprav edinstven s tega prostora, potrjuje mnogo starejšo, neposredno prisotnost prazgodovinske poseljenosti.

V drugih naselbinskih predelih Emone najzgodnejšega časa (prva hodna površina) ni predmetov, ki bi dokazovali prisotnost vojaških enot. Med najstarejšimi predmeti je keramična čaša tipa ACO, ki je bila najdena v ruševinskih plasteh ob vzhodnem obzidju na današnji Vegovi ulici leta 1988 ob kopanju jarka za toplovodno napeljavo. Čaša je iz zadnjih dveh desetletij 1. stol. pr.n.št. in jo moramo časovno vezati s podobnimi iz poznolatskih plasti z Gornjega trga in Starega trga.¹⁶ Zunaj mestnega areala ob Salendrovi ulici in na dvorišču SAZU ob zaščitnih izkopavanjih prav tako ni bilo predmetov vojaškega značaja.¹⁷

⁹ Novce s forumskega prostora je opredelil P. Kos v poglavju Analiza novčnih najdb. Članek bo objavljen v monografiji L. Plesničar: Urbanizem Emone.

¹⁰ Plesničar 1987, 451–462, sl. 7.

¹¹ L. Plesničar, ibidem.

¹² Bezeczyk 1994, 81–94. T. Bezeczyk dokazuje, da so amfore s foruma tipa Dressel 6B, z izjemo posameznih poznorepublikanskih kosov, tipološko opredeljene v poznoavgustejski čas, vsekakor pa pred ustanovitvijo urbane Emone oziroma pred gradbenim napisom z leta 15. n.št.

¹³ Civilni značaj naselbine kažejo predvsem predmeti iz odpadne jame pod cesto med insulama 20 in 21. Predmeti so časovno opredeljeni v pozno avgustejsko in zgodnjeterijsko obdobje pa do konca 1. stoletja.

¹⁴ Šribar 1968, 445 ss. T.1:7.

¹⁵ Almgren 1897. Patek 1942, 283.

¹⁶ Plesničar 1992, 383–390, T.1:1. Vičič 1994.

¹⁷ Še neobjavljeno gradivo iz dvorišča SAZU in Salendrove ulice ima značilnosti poznoavgustejskega obdobja, vendar brez vojaške karakteristike.

V emonskih grobiščih ni izrazitih pokopov, ki bi dokazovali prisotnost vojaške posadke. Najstarejši grobovi spadajo šele v tiberijsko obdobje, čeprav je v njih tudi nekaj fibul z živalsko glavo na loku, vendar jih pridatki v grobovih opredeljujejo v poznejši čas prvih desetletij 1. stol. n.št. (V. Šribar, 1968, NM grob 551, 214 in 149, T.1: 3, 4, 8, 9), kar pomeni, da preteče čas skoraj ene generacije, predno se prebivalstvo ustali.

Ostanki vojaške posadke?

Urbanistični plan mesta, do potankosti opremljen z vsemi atributi načrtovane naselbine, bi težko prenesel spekulativno misel o drugačni namembnosti njene prvotne planimetrije. Vendar arhitekturni ostanki predurbane naselbine v Emoni obstojajo. Odkopali smo jih leta 1962 v insuli 29.¹⁸

Zidovi velikih prostorov v obliki vojaških barak, ali morda drugih objektov, morda skladišč, pa so bili pod insulo 29 le deloma ohranjeni. Temelji so bili do 1 m široki zidovi brez vezave in so očitno nosili leseno konstrukcijo. Pod forumsko baziliko pa je ohranjen del podobne suhozidne konstrukcije.

V ostankih predcivilnih stavb ni bilo predmetov, ki bi časovno ali pa tipološko opredeljevali funkcijo zgradb. Vsekakor gre za arhitekturo, ki je nastala in bila v uporabi pred načrtovanim nastankom civilnega mesta. Premalo je tudi dokazljive povezave med to arhitekturo in poznejšimi insulami. Prav tako je težko nekritično povezovati antični raster mesta s temi ostanki stavb, če jih lahko tako poimenujemo.

Z gotovostjo pa lahko rečemo, da je pred nastankom civilne naselbine obstajal na prostoru Emone kompleks zgradb, ki so podobne vojaškim stavbam. S tem pa še ni rečeno, da jih lahko enačimo z vojaškim taborom, ki bi po dimenzijah vplival na nadaljnji razvoj civilne naselbine. Morda gre v tem primeru le za začasno prisotnost nekih vojaških enot, ki niso v stratigrafiji plasti in v predmetih pustile nobenih sledi. Morda tudi za večja skladišča ali pa bivališča tistih, ki so gradili obzidje in kanalizacijo. Možno je tudi, da je vojaška posadka, ki je po vsej verjetnosti pomagala graditi mestno obzidje in infrastrukturo, naseljevala dokaj manjši areal kot pozneje civilno mesto. Zato tudi doslej ni bilo ne na severnem in ne na vzhodnem delu civilnih utrd mogoče zaslediti ostankov palisad za zaščito tabora.

Tako mogočno obzidje, kot je emonsko, so gotovo gradili nekaj časa, verjetno nekaj let. Gradnja je potekala sistematično, verjetno s pomočjo domorodnega prebivalstva z desnega brega Ljubljane in vojaške posadke. Kateri legiji ali manipulu naj bi ta posadka pripadala, je težko reči. Morda so prav ostanki barak v insuli 29 pričra vojaške prisotnosti ob gradnji mesta.

Čeprav maloštevilni, so vendar dovolj zgovorni ostanki vojaške opreme – faler, ki jih časovno lahko opredelimo v avgustejsko-tiberijski čas. To so predvsem trije bronasti držaji, ki so bili pritrjeni na bronast okvir. Tak okvir je nosil steklen portret vladajočega cesarja, njihovih otrok ali gorgoneje.¹⁹ Najdeni so bili: eden v najstarejših plasteh foruma, drugi v insuli 32 (Forum: prof. 2 plast 7, 8, Inv. št. F 1293, Starokršč. center, T. 29:37),²⁰ tretji pa leta 1997 ob izkopavanjih za bodočo UKL na najstarejši plasti ceste H med insulama 13 in 27. To pa so edini predmeti, ki so del vojaškega odlikovanja, za katere lahko z gotovostjo rečemo,

¹⁸ Plesničar 1988, 209–213. Plesničar 1990, 653 ss., sl. 4.

¹⁹ Številno literaturo o vojaških falerah dobimo v: D. Boschung, *Römische Glasphalerae mit Porträtbüsten*, *Bonner Jahrbücher* Bd. 187, 1987, 193ss. Stekleno falero iz Burnuma (severna Dalmacija), ki je po obliki podobna falerama iz Emone in Ptuja, je objavil: Ilakovac, 1974, 158, T.1.

²⁰ Bronasti držaji faler so številni tudi na Magdalenski gori: Deimel, 1987, 91, T. 81:1–14.

da so časovno opredeljeni v avgustejsko-tiberijski čas in stratigrafsko usklajeni. Vsekakor premalo za zagovor vojaškega tabora.

V Emoni so znani nagrobniki legionarjev in veteranov XV Apollinaris, vendar so vsi iz obdobja julijsko-klavdijske dinastije.²¹ V tem primeru so bili medaljoni (vojaška odlikovanja) lahko last upokojenih legionarjev-veteranov, katerih grobovi so z napisi znani tudi v Emoni.

Med leti 1909 in 1912 je bil v Emoni najden fragment modrega medaljona iz stekla z reliefno upodobitvijo Druza mlajšega, Tiberijevega sina. Shranjen je v antični zbirki dunajskega Umetnostnozgodovinskega muzeja. Medaljon pripada skupini vojaških odlikovanj²² (podoben, vendar cel steklen medaljon je bil najden na Ptuj; primerek tudi na Dunaju), za katerega Alföldi meni, da tak tip medaljona spada časovno med leta 19–23 n.št.²³

Če je bila na področju Emone pred mestno naselbino stacionirana kakršnakoli vojaška posadka, je morala biti tu le kratek čas, morda le do panonskega upora leta 6 ali pa jo časovno navežemo na gradnjo obzidja in mesta, ki je bilo lahko dograjeno pred doslej tako imenovanim gradbenim napisom z let 14 do 15. n.št.²⁴

Za proučevanje vojaške zgodovine in same zgodovine Emone je zanimiv tudi fragment nagrobnika, vzidanega v steno ljubljanskega gradu.²⁵ Po značilni upodobitvi faler je to brez dvoma nagrobnik vojaka z odlikovanji, kakršen je bil razširjen v obdobju od pozne republike do Domicijana. Avtorica V.A. Maxfield ugotavlja, da je bil značilen in v rabi bolj za zgodnejšo fazo tega obdobja.

Ta datacija je v skladu s tem, kar bi že sicer predvidevali glede na najdišče kamna, ki je bil očitno prenesen na grad z emonskega pokopališča. Okoliščine postavitve nagrobnika bi mogli pojasniti na dva načina. Če je bil nagrobnik postavljen aktivnemu vojaku, bi morali predvidevati, da je v Emoni v času avgustejskega osvajanja Ilirika obstajala legijska trdnjava, kar ni nujno. Sicer nam ostaja domneva, da je bil nagrobnik postavljen za veterana, ki je bil naseljen v koloniji Emoni.

Prva domneva je podprta z materialnimi dejstvi predurbane arhitekture v insuli 29 in na forumu. Vendar datacija nagrobnika glede na časovni razpon in na njegovo fragmentarnost še ni docela ugotovljiva. Tako tudi zaradi te ugotovitve ostaja vprašanje vojaške prisotnosti pred nastankom civilne naselbine na območju Emone še naprej odprto. Ni pa argumentov za legijsko trdnjavo.

Literatura

- Alföldi 1951 = A. Alföldi, *Römische Poträtmedaillons aus Glas*, Ur-Schwiez 15 (1951), 66ss.
 Almgren 1897 = O. Almgren, *Studien über nordeuropäische Fibelformen der ersten nachchristlichen Jahr.*, Stockholm (1897).
 Bezczy 1994 = T. Bezczy, *Amphorae from the Forum of Emona*, Arh. vest. 45, 1994, 81–93.
 Boschung 1987 = D. Boschung, *Römische Glasphalerae mit Poträtbüsten*, Bonner Jahr. Bd. 187, Bonn 1987, 193 ss.
 Deimel 1987 = M. Deimel, *Die Bronzekleinfunde vom Magdalensberg*, Klagenfurt 1987.
 Gabrovec 1960–1961 = S. Gabrovec, *Dva poznolatenska grobova iz Volarij pri Tolminu*, Arh. vest. 11–12. 1960–1961, 15–26.
 Garbsch 1965 = J. Garbsch, *Die norisch-pannonische Frauentracht in 1. und 2. Jahr.*, Münchener Beitr. zur Vor- und Frühgeschichte 11, 1965.
 Ilakovac 1974 = B. Ilakovac, *Portretna medalia iz Burnuma*, Arh. vest. 25, 1974, 158–164.

²¹ Šašel Kos 1995, 547–555. Aktivni vojaki: AIJ 151 in CIL V 10769. Veterani: AIJ 174 in CIL V 3357.

²² Noll 1968, 79–88, sl. 1.

²³ Alföldi, 1951, 70 z vso pripadajočo literaturo. Noll, idem, 80, opomba 3, sl. 2.

²⁴ Šašel Kos 1997, 177–180.

²⁵ Maxfield 1986, 278–286, sl. 1.

- Maxfield 1986 = V.A. Maxfield, A Soldier's Tombstone from Emona, *Arh. vest.* 37, 1986, 279–286.
- Noll 1968 = R. Noll, Zwei unscheinbare Kleinfunde aus Emona, *Arh. vest.* 19, 1968, 79–88.
- Patek 1942 = E. Patek, Verbreitung und Herkunft der römischen Fibeltypen in Pannonien. (Diss. Pann. 2,19), 1942.
- Petru 1972 = S. Petru, Emonske nekropole, Emona 2, Kat. in mon. 7, Ljubljana 1972.
- Plesničar 1983 = L. Plesničar Gec in sodelavci, Starokrščanski center v Emoni, Kat. in mon. 21, Ljubljana 1983.
- Plesničar 1987 = L. Plesničar Gec, Thin Walled Pottery from Emona, *RCRF* 1987, 451–462.
- Plesničar 1972 = L. Plesničar Gec, Severno emonsko grobišče, Emona 3, Kat. in mon. 8, Ljubljana 1972.
- Plesničar 1988 = L. Plesničar Gec, Il problema della stratigrafia e il suo coordinamento con la cronologia degli strati più antichi di Emona, *Symposium, Ruma 1986, Novi Sad 1988*, 209–213.
- Plesničar 1990 = L. Plesničar Gec, Il problema urbanistico di Emona, *La città settentrionale in età Romana, Atti del convegno, Trieste 13–15 marzo 1987, Trieste-Roma 1990*, 653–663.
- Plesničar 1992 = L. Plesničar, Emona, il vasellame tipo ACO, *RCRF* 1992, 383–390.
- Saria 1938 = B. Saria, Emona als Standlager der Legio XV. Apollinaris, *Laureae Aquicensis* 1 (Diss. Pann. 2,10), 1938, 245–255.
- Saria 1939 = B. Saria, Doneski k vojaški zgodovini naših krajev v rimski dobi, *GMDS* 20, 1939, 115–151.
- Saria 1941 = B. Saria, Emona ni bila vojaški tabor?, *GMDS* 22, 1941, 55–57.
- Šašel 1985 = J. Šašel, Zur Frühgeschichte der XV. Legion und zur Nordostgrenze der Cisalpina zur Zeit Caesars, *Römische Geschichte, Altertumskunde und Epigraphik, Arch.-epigraph. Studien* 1. Wien 1985, 547–555 (*Opera selecta* 469–477).
- Šašel Kos 1995 = M. Šašel Kos, The 15th Legion at Emona – Some Thoughts, *Zeitschr. Pap. Epigr.* 109, 1995, 227–244, Pl. IV figs. 4, 5.
- Šašel Kos 1997 = M. Šašel Kos, The Roman Inscriptions in the National Museum of Slovenia, *Situla* 35, 1997.
- Šribar 1968 = V. Šribar, K absolutni kronologiji najdb iz zgodnje Emone, *Arh. vest.* 17, 1968, 445 ss. T. 1:7.
- Vičič 1994 = B. Vičič, Zgodnjerimsko naselje pod Grajskim gričem v Ljubljani, *Gornji trg* 30, Stari trg 17 in 32, *Arh. vest.* 45, 1994, 25–88.
- Werner 1954 = J. Werner, *Fibeln aus Aquileia, Raccolta di scritti in onore di Mons. Giovanni Basera, Como* (1954), 151 ss.

Summary

Emona, a Military Camp?

Ljudmila Plesničar-Gec

When we analyse all historical and epigraphic sources available to illuminate such an important problem as the origin of Emona, it is doubtlessly necessary to consider all of the hitherto available material sources, which in the case of Emona are quite considerable. Settlement layers of Emona, revealed after 1961, cross-sections of northern fortifications, and numerous graves prove the following:

Settlement layers, especially the ones at the forum, prove that Emona had been settled in the period even before the death of Augustus, and in any rate before the year 14–15 BC in which the protective town walls of Emona were supposedly completed. These layers are above all the ones on the unbuilt central area of the town, on the crossroads of *Cardo* and *Decuman*, thus in the area on which a civilian basilica (Forum, first building phase) was built later on. An interesting array of coins was found there, and especially interesting are three small silver Celtic coins from Noricum and ten republican coins. Since the silver Celtic coins from Noricum were in use, together with Roman coins, at least in the period of Tiberius, we cannot safely say that they originated in the period of Augustus. The same is true of the republican coins since they had been in circulation throughout the first century. Based on all this P. Kos maintains that it is possible to speak about the permanent settlement of this area only from the late Augustan period onwards, most probably as late as the last decade of the Augustus's government.

Burial grounds of Emona do not contain evidence of military troops in this area. The oldest graves date from the period of Tiberius despite the fact that they do contain some fibulae with an animal head on their arch. According to other artefacts in the graves they originate from the later period of the first decades of the 1st century AD (V. Šlibar, 1968, NM grave 551, 214 and 149, T. 1: 3, 4, 8, 9), denoting that the population of Emona stabilises after the period of almost a whole generation.

It is safe to say, however, that a complex of military-looking buildings existed in the area of Emona before the origin of a civilian settlement. Yet it is not certain that these can be equalled to military camps which dimensions could have influenced further development of this civil settlement. It may be that certain military units were briefly stationed there, leaving no traces in the stratigraphic layers or artefacts. They may have been larger storehouses or dwellings of those who were building the walls or the sewage system. It is also possible that a military crew, which was probably helping to build the city walls and its infrastructure, occupied an area much smaller than the later town for civilians. This is why there have been no traces of the palisades used for camp protection neither on the northern nor on the eastern part of the civilian fortifications.

Though sparse, the remains of the military equipment – *falere*, are significant enough and can be traced back to the Augustan-Tiberian period. Above all these are three copper handles which were fastened to a copper frame. A glass portrait of a ruling emperor, his children, or a gorgoneion was framed in it. One was found in the oldest stratum of the forum, the other in insula 32 (Forum: profile 2 stratum 7, 8, Inv. No. F 1293, Old Christian Centre, T. 29:37). The third was found in 1997 when excavating for the new Ljubljana University Library in the oldest stratum of the H street, between insulae 13 and 27. These are the only objects which are part of the military decoration for which we can safely say that that date from the Augustan-Tiberian period and are stratigraphically adjusted. Yet this is not enough to defend the thesis in favour of a military camp.

Tombstones of legionaries and veterans XV Apollinaris are known in Emona, yet of these date from the period of the Julian dynasty. In this case such medallions (military decorations) could have been owned by retired legionary veterans whose graves with inscriptions were also known in Emona.

Between 1909 and 1912 a fragment of a blue glass medallion was found in Emona which has a relief depiction of Drusus Jr., the son of Tiberius. It is kept at the antiquity collection of the Vienna Kunsthistorisches Museum. The medallion is part of a group of military decorations and Alföldi is of the opinion that such a medallion type can be dated between 19 and 23 AD. An entire glass medallion, similar to this one, has been found in Ptuj. This medallion is in Vienna.

If there really was a military unit stationed in the area of Emona before it became a town settlement, it had to be there but for a brief period, maybe only until the Pannonian uprising in 6 AD; its datation could also be connected with the building of the town walls and the town which could have been completed before the so-called building inscription from 14–15 AD.

A fragment of a tombstone built into a wall of the castle in Ljubljana is of considerable interest for the research of military history and the history of Emona itself. Judging by the characteristic manner of representation of the *falere* this was doubtlessly a tombstone of a decorated soldier. Such tombstones were widespread in the period from the late republic to Domitian. V.A. Maxfield states that such tombstones were characteristic and more frequently in use in the earlier phase of this period. This datation corresponds to what we might presume according to where the stone, which had obviously been carried to the castle from the cemetery in Emona, had been found. The circumstances surrounding the erection of the tombstone might be explained in two ways. If the tombstone was erected for an active soldier, it could be presumed that a legionary fortress existed in Emona during the period when Augustus conquered Illiricum; this is not necessary so. There is also the possibility that the tombstone had been erected for a veteran who had been settled in the Emona colony.

The first presumption is supported by material facts of preurban architecture in insula 29 and in the forum. The exact datation of the tombstone according to the time interval and its fragmentarity has not been possible. Due to this the question of the military presence before the civil settlement in the area of Emona originated remains unanswered. There are no supporting facts, however, in favour of a legionary fortress.